

ნათო ნიქაბაძე

პოლიტიკური პარტიები დემოკრატიულ საქართველოში (1918-1921)

როგორი იყო პოლიტიკურ ძალთა განლაგება, რომელი პარტიები, საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და ჯგუფები აპირებდნენ საარჩევნო მარათონში მონაწილეობას და დამფუძნებელ კრებაში თავიანთი წარმომადგენლების გაყვანას.

საქართველოს დროებით პარლამენტში უმრავლესობას სოციალ-დემოკრატები (მენშევიკები) შეადგენდნენ. ქართველ მენშევიკებს რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ (მენშევიკურ) პარტიასთან იდეურ-ორგანიზაციული ერთობა აკავშირებდა, მაგრამ ოქტომბრის გადატრიალებამ ეს ერთობა დაარღვია და გაყრის პროცესი დააჩქარა.

1918 წლის 14-19 ნოემბერს ჩატარდა საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის VIII ყრილობა. ძირითადი საკითხი იყო საქართველოს დამოუკიდებელი სოციალ-დემოკრატიული პარტიის შექმნა. ნოე ჟორდანიამ ყრილობაზე გამოსვლისას განაცხადა: „...ჩვენ უწინარეს ყოვლისა დემოკრატები ვართ და არა ნაციონალისტები. ვამაყობთ იმით, რომ რევოლუციის იდეებს სამოქალაქო ომის გარეშე ვაზორციელებთ... ადრე ცენტრალისტები ვიყავით, მაგრამ სიტუაცია შეიცვალა და დრომ მოითხოვა ეროვნული სახელმწიფოს შექმნა, დამოუკიდებელი სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ჩამოყალიბება“ (ალ. ბენდიანიშვილი, 2001, გვ. 138).

„ალიონის“ ჯგუფი პროგრამულ საკითხებზე უთანხმოების და საქართველოს პოლიტიკური ავტონომიის მხარდაჭერის გამო გამოეყო სოციალ-დემოკრატიულ (მენშევიკურ) ორგანიზაციას. მას შემდეგ, რაც სოციალ-დემოკრატიული პარტია საქართველოს დამოუკიდებლობის პოზიციაზე დადგა, თვით პარტიაც დამოუკიდებელი გახდა, აზრი აღარ შქონდა ცალკე ჯგუფის არსებობას და 1919 წლის იანვარში ალიონისტები დაბრუნდნენ საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის შემადგენლობაში.

1918 წლის მაისში ქუთაისის საგუბერნიო კომიტეტის ინიციატივით გადაიდგა პირველი ნაბიჯი საქართველოს დამოუკიდებელი სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის შექმნისათვის. სოციალისტ-რევოლუციონერთა დამფუძნებელი ყრილობა 1918 წლის ივნისში გაიმართა.

სოციალისტ-რევოლუციონერთა მეორე ყრილობაზე ლ. შენგელაია აღნიშნავდა: „ჩვენ მოვწყდით რუსეთს და ამით მოვწყდით ჩვენს დიდ პარტიას რუსეთში. ამას არ მოითხოვდა ჩვენი ვიწრო პარტიული ინტერესები, მაგრამ მოითხოვდა ჩვენი ერის მდგომარეობა და მშრომელი ხალხის ინტერესები... ჩვენ მოვწყდით დედა პარტიას, მაგრამ თუ ინტერნაციონალიზმი არის იდეური ერთობა და არა მექანიკური კავშირი, ჩვენ მასთან ვიქნებით მუდამ“ (ალ. ბენდიანიშვილი, 2001, გვ. 139).

საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიას დაარსებიდან (1917) ხუთი თვის შემდეგ გამოეყო მცირე ჯგუფი (ს. ახმეტელი, დ. ჩიქოვანი, ს. შანშიაშვილი, დ. არონიშვილი), რომლებმაც თავი საქართველოს რადიკალურ-დემოკრატიულ პარტიად გამოაცხადეს, გამოსცეს ჟურნალი „რადიკალი“, შემდეგ — „ჩვენი რესპუბლიკა“. რადიკალ-დემოკრატები გადაჭრით აღიარებდნენ კერძო საკუთრებას, მოითხოვდნენ ნორმაზე მეტი მიწები ჩამორთმეოდათ

უსასყიდლოდ მემამულეებს. მართალია, რადიკალ-დემოკრატიულმა პარტიამ მომხრეთა მცირე ჯგუფი შეიძინა, მაგრამ მან მაინც პოზიტიური კვალი დატოვა და მხარდაჭერა ჰპოვა ქართველი გლეხკაცობის გარკვეულ ნაწილში.

რადიკალ-დემოკრატი დ. ჩიქოვანი წერდა: „ვდგავართ კლასიურ ნიადაგზე და ვიცავთ წვრილ მესაკუთრეთა კლასის ინტერესებს. რევოლუციონურის საშუალებით ვებრძვიტ ფეოდალურ მიწათმლობელობას და მის მაგიერ ვამყარებთ გლეხთა თავისუფალ მეურნეობას... ვდგავართ საერთო სარგებლიანობის თვალსაზრისზე და ვაწარმოებთ რადიკალ და რეალურ პოლიტიკას“ (ო. ჯანელიძე, 2002, გვ. 365).

საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, 1918 წლის სექტემბერში, ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიას კვლავ გამოეყო ერთი ჯგუფი — საქართველოს ნაციონალ-დემოკრატიული პარტია.

საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიას პარლამენტში 15 წარმომადგენელი ჰყავდა, სწორედ აქ იჩინა თავი უთანხმოებამ. ვითარებიდან თავის დასაღწევად, პარტიის მცირე კონფერენციამ საჭიროდ ჩათვალა ფრაქციის რეორგანიზაცია, რაც უმრავლესობამ უარყო. 1918 წლის 19 აგვისტოს მთავარმა კომიტეტმა მთელი ფრაქცია ეროვნული საბჭოდან გამოწვეულად გამოაცხადა, რასაც მოჰყვა ფრაქციის წევრთა ხელახალი არჩევნები. ფრაქციის ორი წევრი — მიხეილ მაჩაბელი და დავით ვაჩნაძე ვერ მოხვდნენ საბჭოში. ისინი არ დაემორჩილნენ საბჭოდან გასვლის გადაწყვეტილებას. მთავარი კომიტეტის 7 წევრმა (გრ. ვეშაპელი, ვ. წერეთელი, დ. ვაჩნაძე, ივ. ელიაშვილი, რ. გაბაშვილი, დ. ჯავახიშვილი, შ. ქარუმიძე) თავი გამოაცხადა დამოუკიდებელ ნაციონალ-დემოკრატიული პარტიის მთავარ კომიტეტად (ო. ჯანელიძე, 2002, გვ. 383). 1920 წლის ოქტომბერში გაიმართა ეროვნული პარტიის პირველი ყრილობა. პარტიის თავმჯდომარედ არჩეულ იქნა გრ. ვეშაპელი, მომელმაც განაცხადა, რომ ეროვნული პარტია ოპოზიციის იქნებოდა მთავრობის როგორც საშინაო, ისე საგარეო პოლიტიკის მიმართაც.

სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიამ საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენის შემდეგ მეტი ყურადღება დაუთმო ერის შინასოციალური სტრუქტურების გაუმჯობესებას, სოციალიზმის თეორიისა და პრაქტიკის სრულყოფას. სოციალური რადიკალიზმის მქადაგებელნი დედაპარტიისაგან გამოყოფის გზას დაადგინენ. ამასთან დაკავშირებით „საქართველოს“ რედაქცია შენიშნავდა: „განა მოვლოდა ვინმე, რომ ფედერალისტები ამ დასკვნამდე მივიდოდნენ. რა იქნა ტანჯული ჯორჯაძის ტანჯული სული... ჩვენ მაინც გვგონია, რომ ფედერალისტები სამუდამოდ არ „გამაშვრალეებულან“ („ერთობა“, 1918, 23. VI).

თვით სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის წევრთა დიდმა უმრავლესობამ დაგმო სოციალური რადიკალიზმი, თავის ზოგიერთ თანამოაზრეთა „გამაშვრალეება“. სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიაში თანდათან, დამფუძნებელი კრების არჩევნების მოახლოებასთან ერთად, გაღრმავდა წინააღმდეგობა, სოციალისტ-ფედერალისტთა კომიტეტის სხდომაზე შეუძლებელი გახდა შეთანხმება დებუტატობის კანდიდატთა სიის შემადგენლობაზე.

„სახალხო საქმის“ რედაქციამ დაგმო გამთიშველები და აღნიშნა, რომ ამ გამთიშველებს არაფრად მიაჩნიათ ასე ნაჩქარევად ახალი პარტიის შექმნა, არ ესმით, რომ პოლიტიკური პარტიის გამრავლების ასეთ სწრაფ ტემპს

„სარგებლობის მაგიერ მხოლოდ ზიანი მოაქვს ხალხისა და სამშობლოსათვის“ („საქართველო“, 1918, 29 VI).

საქართველოს დამფუძნებელ კრებაში სოციალ-დემოკრატიებმა გაიყვანეს 109 დეპუტატი, ეროვნულ-დემოკრატიებმა — 8, სოციალისტ-ფედერალისტებმა — 8, სოციალისტ-რევოლუციონერებმა — 5. აგვისტოში ჩატარებული დამატებითი არჩევნებით, დაშნაკუტუნმა საქართველოს დამფუძნებელ კრებაში გაიყვანა 3 დეპუტატი. ასევე, დამფუძნებელ კრებაში შევიდა ქართველი ნაციონალისტების ლიდერი გრ. ვეშაპელი და სოციალისტ-ფედერალისტი ს. დადიანი (აღ. ბენდიაშვილი, 2001, გვ. 152-153).

სოციალ-დემოკრატიულმა ფრაქციამ მთავრობის თავმჯდომარის პოსტზე კვლავ ნ. ჟორდანიას კანდიდატურა დაასახელა. ეროვნულ-დემოკრატიულმა ფრაქციამ, მართალია, ნდობა გამოუცხადა ნ. ჟორდანიას, მაგრამ არ მოეწონა მისი შედგენილი მთავრობა.

დამფუძნებელი კრების 21 მარტის სხდომაზე ევგ. გეგეჭკორმა წაიკითხა მთავრობის დეკლარაცია. მთავრობის დეკლარაცია გააკრიტიკეს სოციალისტ-ფედერალისტებმა, სოციალისტ-რევოლუციონერებმა და ეროვნულ-დემოკრატიებმა. ეროვნულ-დემოკრატიული ფრაქციის ლიდერმა სპ. კედია აღნიშნავდა, რომ მთავრობის შემადგენლობა არსებითად არ შეცვლილა და არც მისი პოლიტიკა შეიცვლებოდა. ის პარტია, რომელსაც არასდროს ჰქონია მიზნად საქართველოს სასელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა და რომელმაც გარემოების ძალდატანებით ჩაიბარა ქვეყნის მართვა-გამგეობის ტვირთი, ბუნებრივია, ვერ შესძლებდა შემოქმედებითი პოლიტიკის გატარებას, ჭეშმარიტად ეროვნული სახელმწიფოს აშენებას“... (საქართველოს სტია, ფ. 1833, ა.1, ს.3. ფ. 35-37).

1921 წლის დამდეგისათვის საქართველოს საგარეო პოლიტიკური მდგომარეობა შედარებით მყარი იყო. რაც შეეხება შინაპოლიტიკურ ცხოვრებას, იგი უაღრესად დაძაბული გახდა. გააქტიურდა ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური ძალები. 1921 წლის იანვარში ჩატარდა სოციალ-დემოკრატიული და სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიების კონფერენციები, შეიქმნა საქართველოს დემოკრატიული პარტია, რომელშიც/გაერთიანდნენ არასოციალისტური დემოკრატიული პარტიები. მთავრდებოდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუციის შემუშავება, რომლის საფუძველზეც უნდა ჩატარებულიყო საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნები.

არასოციალისტური პარტიების გაერთიანებული კონფერენცია გაიმართა თბილისში 1921 წლის 23-27 იანვარს. პირველი სხდომა გახსნა ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის უხუცესმა წევრმა ვასილ წერეთელმა. მან აღნიშნა ამ გაერთიანების დიდი მნიშვნელობა საქართველოსათვის და უსურვა მას ნაყოფიერი მუშაობა. კონფერენციამ აირჩია მთავარი კომიტეტი შემდეგი შემადგენლობით: საპატიო თავმჯდომარეები: ვასილ წერეთელი და ნიკო ნიკოლაძე; წევრები: სპ. კედია, გრ. ვეშაპელი, გ. გვაზავა, აღ. ასათიანი, ი. მაჭავარიანი, შ. ქარუმიძე, პ. გოთუა, კ. აფხაზი და სხვ. პარტიის თავმჯდომარედ არჩეულ იქნა სპ. კედია, მოადგილედ გრ. ვეშაპელი.

არასოციალისტური, დემოკრატიული პარტიების გაერთიანებასთან დაკავშირებით გაზეთმა „საქართველომ“ 28 იანვარს გამოაქვეყნა სარედაქციო სტატია, რომელშიც ჩამოყალიბებული იყო პარტიის მიზნები და ამოცანები: „მოხდა ის, რაც ამხნობამდისაც უნდა მომხდარიყო, ყველა გრძნობდა, რომ

არაბუნებრივი და არანორმალურია, როდესაც ერთმანეთს დაშორებულნი არიან ორგანიზაციულად ისეთი მიმართულებები, რომელთაც პრინციპულადაც და ტაქტიკურადაც არაფერი აქვთ გასაყოფი და როგორც ნაწილნი ერთი მთლიანი ორგანიზმისა, ადრე თუ გვიან უნდა შეერთებულიყვნენ („საქართველოს კომუნისტი“, 1990, №11).

არასოციალისტური პარტიების გაერთიანებას მოახლოებული არჩევნების წინ თან ერთოდა პოლიტიკური ბრძოლის გამწვავება. გაძლიერდა დისკუსია იმის თაობაზე, თუ რა გზით უნდა წარმართულიყო ქვეყნის ეკონომიკურ-პოლიტიკური განვითარება - სოციალისტური თუ არასოციალისტური გზით. იმის მიხედვით, თუ ვინ გაიმარჯვებდა შიდაპოლიტიკურ ძალთა ქიდილში, განისაზღვრებოდა რესპუბლიკის შემდგომი განვითარების გზაც.

მომავალი არჩევნების წინ ოპოზიციური ძალების გაერთიანება და მათ მიერ სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წინააღმდეგ ბრძოლის გააქტიურება სერიოზულ შეშფოთებას იწვევდა ამ პარტიის მესვეურებში. ესერები და სოციალისტ-ფედერალისტები ძლიერ მეტოქეებად ვერ ჩაითვლებოდნენ, მთავარი ბრძოლა სოციალ-დემოკრატიას არასოციალისტურ პარტიებთან მოელოდა. ამას ისიც ემატებოდა, რომ თვით სოციალ-დემოკრატიული პარტია აღარ იყო ერთიანი და მასში გაჩნდა ე. წ. „ახალი სხივის“ ოპოზიციური ჯგუფი. რომელიც მკაცრად აკრიტიკებდა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ხელმძღვანელობის პოლიტიკას. ბუნებრივია, პარტიის შიგნით გაჩენილი ოპოზიციური ჯგუფი საფრთხეს უქმნიდა მმართველი პარტიის პოზიციებს მომავალ არჩევნებში. ნოე ყორღანია იძულებული იყო ეღიარებინა: „სახელმწიფოს ვაშენებთ, მაგრამ პარტია გვენგრევა“.

ამრიგად, 1921 წლის იანვარსა და თებერვლის დამდეგს საქართველოს შინაპოლიტიკური ცხოვრება უაღრესად დაძაბული იყო. გააქტიურდა რესპუბლიკაში არსებული ყველა ძირითადი პოლიტიკური ძალა. ჩატარდა სოციალ-დემოკრატიული და სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიების კონფერენციები. შეიქმნა საქართველოს დემოკრატიული პარტია, მთავრდებოდა რესპუბლიკის კონსტიტუციის შემუშავება, რომლის საფუძველზეც 1921 წლის გაზაფხულზე უნდა ჩატარებულიყო საქართველოს პარლამენტის არჩევნები.

ლიტერატურა

აღ. ბენდიანიშვილი, 2001 - აღ. ბენდიანიშვილი, საქართველოს პირველი რესპუბლიკა (1918-1921), თბ., 2001.

გაზ. „ერთობა“, 1918, 23 ივნისი; 1921 წლის 30 იანვარი.

გაზ. „კლდე“, 1918, 15 სექტემბერი.

გაზ. „საქართველო“, 1918, 29 ივნისი.

უურნ. „საქართველოს კომუნისტი“, 1990, №11.

გაზ. „სახალხო საქმე“, 1921 წლის 16 იანვარი.

ო. ჯანელიძე, 2002 - ო. ჯანელიძე, ნარკვევები საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ისტორიიდან, თბ., 2002.

NATO NIKABADZE**POLITICAL PARTIES IN THE DEMOCRATIC GEORGIA
(1918-1921)**

The 8th congress of social-democrats held in November, 1918 proclaimed the establishment of the social-democratic party.

June 1918, the congress of socialist-revolutionists formed the Independent Socialist-revolutionist party.

After the five months of establishing national-democratic party (1917) a splinter group formed Radical-democratic party. In September 1918 due to the new conflict in the National-democratic party one more group national-democratic party separated from it and later was authorized as National party.

After gaining the independence of the first republic a part of socialist-federalists proclaimed radicalism and made a decision to establish the party of "leftist-federalist toilers".

In the Constituent Assembly (February 1919) Social-democrats had 109 seats, National-democrats - 8, Socialist Federalists - 8, and Socialist Revolutionists - 5.

In January 1921 non-socialist parties merged into one party: They were: National-democrats, Radical-democrats Land-owners Union and the Union of Non-party people. The united party was renamed as "Democratic-party of Georgia". The aim of the party was to offer the opposition to the ruling Social-democratic party.

Before the forthcoming general elections the unification of the opposition parties created serious apprehension and uneasiness among the leaders of the ruling party.